

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет

Кафедра адміністративного права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни «Актуальні питання адміністративного права та процесу»
НА ТЕМУ: «МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ОСВІТИ ЯК ФОРМА
АДМІНІСТРАТИВНОГО КОНТРОЛЮ»

Студент 1 курсу групи ПРм-11

Олександр МАЛИШКОВ

Керівник: д.ю.н., доц. Гречанюк Р.В.

Національна шкала _____

Кількість балів: ____ Оцінка: ECTS ____

Члени комісії _____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

Тернопіль – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	6
1.1. Поняття, мета та функції моніторингу якості освіти.....	6
1.2. Місце моніторингу в системі адміністративного контролю.....	11
РОЗДІЛ 2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ОСВІТИ.....	16
2.1. Нормативно-правові засади здійснення моніторингу в Україні.....	16
2.2. Суб'єкти, процедури та інструменти моніторингу якості освіти.....	19
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ОСВІТИ.....	22
3.1. Основні недоліки системи адміністративного контролю у сфері освіти..	22
3.2. Напрями вдосконалення моніторингу якості освіти.....	24
ВИСНОВКИ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Забезпечення якості освіти є стратегічним пріоритетом державної політики України, особливо в умовах євроінтеграційних процесів, цифрової трансформації та викликів воєнного часу, які суттєво впливають на освітню систему. Одним із ключових інструментів публічного управління, спрямованих на підвищення ефективності освітньої діяльності, є моніторинг якості освіти, який виступає не лише формою адміністративного контролю, а й механізмом інформаційно-аналітичного забезпечення управлінських рішень на всіх рівнях – від закладу освіти до національного рівня. Наразі в Україні сформовано нормативно-правову базу для здійснення моніторингу та інституційного аудиту, однак практична реалізація цих процедур демонструє наявність проблем, зокрема надмірну бюрократизацію, формалізм, недостатню координацію між контролюючими органами та обмежену прозорість результатів. Вивчення сутності моніторингу якості освіти як форми адміністративного контролю дозволяє виявити недоліки існуючої системи та запропонувати шляхи її вдосконалення. Це особливо актуально в умовах реформування освітньої галузі, децентралізації управлінських функцій та посилення ролі внутрішніх систем забезпечення якості в закладах освіти.

Стан дослідження теми. Проблема моніторингу якості освіти та адміністративного контролю у цій сфері досліджувалася багатьма науковцями та практиками. Теоретико-методологічні засади моніторингу висвітлено у працях Т. О. Лукіної, Л. С. Ващенко, Ю. О. Солов'я. Питання адміністративно-правового регулювання контролю у сфері освіти розглядають О. А. Банчук, В. О. Невядовський, М. І. Легенький. Аспекти інституційного аудиту та публічного управління якістю освіти аналізують Т. Ю. Вакуленко, О. Добрянська, В. М. Мороз. Проблеми формалізму та бюрократизації контрольних процедур досліджують С. Кушнір, Ю. В. Журавель, а питання цифровізації моніторингу – А. В. Шмагун. Водночас комплексне дослідження моніторингу якості освіти саме як форми адміністративного контролю з урахуванням сучасних викликів та перспектив

розвитку залишається недостатньо розробленим, що обумовлює вибір теми курсової роботи.

Мета і завдання дослідження. Метою курсової роботи є аналіз правових та організаційних засад моніторингу якості освіти як форми адміністративного контролю в Україні та розробка пропозицій щодо її вдосконалення. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- розкрити поняття, мету та функції моніторингу якості освіти;
- визначити місце моніторингу в системі адміністративного контролю;
- дослідити нормативно-правові засади здійснення моніторингу в Україні;
- охарактеризувати суб'єктів, процедури та інструменти моніторингу якості освіти;
- виявити основні недоліки системи адміністративного контролю у сфері освіти;
- запропонувати напрями вдосконалення моніторингу якості освіти.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері адміністративного контролю за якістю освіти в Україні.

Предметом дослідження є моніторинг якості освіти як форма адміністративного контролю, його правове регулювання, організаційні механізми та практика реалізації.

Методи дослідження. У роботі використовуються такі методи:

- аналітичний метод – для вивчення законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють моніторинг якості освіти;
- системно-структурний метод – для визначення місця моніторингу в системі адміністративного контролю та публічного управління освітою;
- порівняльно-правовий метод – для аналізу окремих процедур та інструментів моніторингу;
- метод узагальнення та синтезу – для формулювання висновків та пропозицій щодо вдосконалення моніторингу якості освіти.

Структура роботи. Курсова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (25 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 33 сторінки.

РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

1.1. Поняття, мета та функції моніторингу якості освіти

Якість освіти є одним із визначальних чинників суспільного розвитку, оскільки саме через освітню систему формується людський капітал, закладаються основи інтелектуального потенціалу держави та забезпечується відтворення кваліфікованих фахівців у різних галузях суспільного життя. Водночас забезпечення належної якості освіти неможливе без систематичного, цілеспрямованого та методично обґрунтованого відстеження стану освітньої діяльності, її результатів і відповідності встановленим стандартам. Саме в цьому контексті моніторинг якості освіти набуває особливого значення як інструмент, що дозволяє отримати об'єктивну, порівнянну та достовірну інформацію про реальний стан освітнього процесу, виявити існуючі розриви між декларованими цілями та фактичними результатами, а також сформувати підґрунтя для прийняття управлінських рішень на всіх рівнях освітньої системи. Розуміння природи моніторингу, його цільового призначення та функціонального наповнення є необхідною передумовою для наукового осмислення всього комплексу відносин, що складаються у сфері контролю за якістю освіти.

Поняття «моніторинг» має латинське походження і пов'язане зі словом «monitor», що означає «той, хто попереджає», «контролер», «наглядач». У широкому розумінні моніторинг трактується як систематичне спостереження за певним об'єктом або явищем з метою отримання актуальної інформації про його стан, виявлення відхилень від заданих параметрів та вжиття відповідних заходів реагування. У сфері освіти це поняття набуло самостійного теоретичного змісту і позначає специфічну управлінську діяльність, спрямовану на неперервне відстеження якісних і кількісних характеристик освітнього процесу та його результатів. Моніторинг якості освіти є системним процесом збору, обробки, аналізу та інтерпретації інформації про стан освітньої системи, що здійснюється на основі стандартизованих підходів і забезпечує вироблення обґрунтованих управлінських рекомендацій. Принципово важливим є те, що моніторинг не є

одноразовим заходом, а передбачає регулярність і безперервність спостережень, що дозволяє простежувати динаміку змін і виявляти тенденції розвитку освітньої системи [16, с. 23].

Мета моніторингу якості освіти є багатоаспектною і не зводиться до простого констатування стану речей. Провідною метою є отримання достовірної інформації, яка служить підставою для управлінських рішень, спрямованих на приведення освітньої діяльності у відповідність до нормативних вимог, суспільних очікувань та стратегічних цілей розвитку освіти. Важливою складовою цільового призначення моніторингу є забезпечення прозорості та підзвітності освітньої системи – як для органів публічного управління, так і для широкого кола зацікавлених сторін, зокрема батьків, роботодавців, громадськості. Крім того, моніторинг слугує механізмом раннього виявлення проблем, що дозволяє запобігти їх поглибленню та своєчасно вжити коригувальних заходів. Не менш значущою є прогностична складова моніторингу: систематичний аналіз зібраних даних дозволяє будувати обґрунтовані прогнози щодо подальшого розвитку освітньої системи, планувати заходи освітньої політики та розподіляти ресурси відповідно до реальних потреб. Моніторинг, таким чином, є не лише засобом контролю, а й інструментом стратегічного планування у сфері освіти [12, с. 17].

Функціональне наповнення моніторингу якості освіти є надзвичайно різноманітним і відображає його місце в системі управління освітою. Інформаційна функція є базовою і полягає в систематичному формуванні масиву даних про стан освітньої системи, що слугують основою для прийняття будь-яких управлінських рішень. Без достатнього інформаційного підґрунтя управлінська діяльність перетворюється на сукупність інтуїтивних рішень, що суттєво знижує її ефективність. Аналітична функція передбачає не лише збір, а й глибоку обробку зібраних даних – виявлення кореляцій, тенденцій, закономірностей, порівняння показників між різними закладами освіти, регіонами та часовими проміжками. Саме аналітична складова перетворює сирі дані на управлінську інформацію, придатну для практичного використання. Діагностична функція дозволяє ідентифікувати конкретні проблемні зони в освітній системі, встановлювати

причинно-наслідкові зв'язки між виявленими відхиленнями та чинниками, що їх зумовлюють, що є необхідною передумовою для розробки адресних коригувальних заходів [24, с. 38].

Прогностична функція моніторингу безпосередньо пов'язана з потребою перспективного планування в освіті. На основі систематично зібраних і проаналізованих даних стає можливим моделювання різних сценаріїв розвитку освітньої системи, обґрунтування пріоритетів освітньої політики та передбачення наслідків тих чи інших управлінських рішень. Це дозволяє органам управління освітою діяти проактивно, а не реагувати постфактум на вже сформовані проблеми. Корекційна функція полягає у використанні результатів моніторингу для вироблення і впровадження заходів, спрямованих на усунення виявлених недоліків та відхилень від встановлених стандартів. Моніторинг у цьому сенсі є не самоціллю, а засобом, що забезпечує зворотний зв'язок між результатами освітньої діяльності та управлінськими рішеннями. Стимулювальна функція виявляється в тому, що сам факт регулярного моніторингу спонукає учасників освітнього процесу – педагогів, адміністраторів, заклади освіти загалом – до підтримання і нарощування якісних показників своєї діяльності. Публічність результатів моніторингу створює додаткові стимули для самовдосконалення та запровадження інноваційних підходів [23, с. 51].

Варто окремо зупинитися на взаємозв'язку між поняттями «моніторинг» та «оцінювання» у контексті якості освіти, оскільки в практиці управління ці терміни нерідко вживаються як синоніми, хоча за своїм змістом вони суттєво відрізняються. Оцінювання є окремим актом встановлення відповідності певного об'єкта заданим критеріям або стандартам, тоді як моніторинг являє собою безперервний процес, що включає оцінювання як один зі своїх елементів, але не вичерпується ним. Моніторинг передбачає не лише констатацію поточного стану, а й відстеження динаміки змін у часі, що надає зібраній інформації додаткового аналітичного виміру. Крім того, оцінювання може здійснюватися без подальшого моніторингу – як разова процедура, – тоді як моніторинг за своєю природою є системним і включає циклічно повторювані оцінювання, що забезпечують порівнянність даних

у часі. Це принципове розмежування має важливе значення для правильного розуміння сутності моніторингу якості освіти як управлінського інструменту.

Моніторинг якості освіти реалізується на різних рівнях системи управління освітою, що зумовлює його внутрішню структурну диференціацію. На національному рівні він забезпечує отримання загальної картини стану освітньої системи країни, порівняння з міжнародними стандартами та визначення стратегічних пріоритетів освітньої політики. На регіональному рівні моніторинг дозволяє встановлювати міжрегіональні відмінності в якості освіти, виявляти регіональні проблеми та ресурсні дисбаланси, що є необхідним для прийняття рішень у сфері освітнього управління на місцевому рівні. На рівні окремого закладу освіти моніторинг слугує інструментом самооцінки та внутрішнього забезпечення якості, що дозволяє керівництву закладу відстежувати ефективність освітніх програм, компетентність педагогічного колективу, стан матеріально-технічної бази та інші параметри, що визначають якість освітньої діяльності. Багаторівневість моніторингу забезпечує комплексне охоплення освітньої системи і дозволяє поєднувати централізований контроль із децентралізованим самоаналізом.

Розгляд сутності моніторингу якості освіти потребує також аналізу його принципів, які визначають загальні вимоги до організації та здійснення моніторингових процедур. Принцип системності означає, що моніторинг має охоплювати всі ключові компоненти освітньої системи у їх взаємозв'язку, а не окремі ізольовані елементи. Лише системний підхід дозволяє отримати цілісну картину стану якості освіти і виявити системні, а не локальні проблеми. Принцип регулярності передбачає здійснення моніторингових процедур через встановлені проміжки часу, що забезпечує порівнянність даних і можливість відстеження динаміки. Принцип об'єктивності вимагає використання стандартизованих інструментів вимірювання, що мінімізують суб'єктивний вплив на отримані результати. Принцип публічності результатів є важливою гарантією прозорості та підзвітності освітньої системи перед суспільством. Принцип доцільності означає, що збір інформації в рамках моніторингу має бути спрямований на отримання дійсно необхідних для управлінських рішень даних, а не перетворюватися на

самоціль або породжувати надмірне бюрократичне навантаження на заклади освіти.

Теоретичне осмислення поняття моніторингу якості освіти нерозривно пов'язане з розумінням самого феномена «якість освіти». Якість освіти є складною, багатовимірною категорією, яка не може бути зведена до одного показника або критерію. Вона охоплює якість освітніх програм, якість педагогічної діяльності, якість навчального середовища, якість управління закладом освіти та, зрештою, якість результатів навчання – знань, умінь, навичок і компетентностей, яких набувають здобувачі освіти. Кожен з цих вимірів потребує специфічних підходів до вимірювання і оцінювання, що зумовлює складність і методологічну різноманітність моніторингу якості освіти. При цьому важливо усвідомлювати, що якість освіти є не статичною характеристикою, а динамічною, тобто такою, що змінюється під впливом численних внутрішніх і зовнішніх чинників. Саме тому моніторинг має бути безперервним процесом, а не разовою фіксацією стану справ.

Окремого розгляду заслуговує питання про суб'єктів, на яких орієнтоване поняття якості в контексті моніторингу. Традиційно якість освіти оцінюється з позиції відповідності встановленим державним стандартам, однак сучасний підхід передбачає ширше розуміння, що включає задоволення потреб різних стейкхолдерів – здобувачів освіти, їхніх родин, роботодавців, суспільства загалом. Таке розуміння якості як відповідності не лише нормативним вимогам, а й очікуванням різних груп зацікавлених сторін ускладнює завдання моніторингу, проте робить його значно більш змістовним і суспільно релевантним. Моніторинг якості освіти в цьому контексті набуває рис механізму суспільного договору між освітньою системою та її «споживачами» у широкому сенсі – через систематичне відстеження того, наскільки освіта відповідає суспільним очікуванням і потребам.

Важливим аспектом є методологічна база моніторингу якості освіти. Вона включає сукупність інструментів, методів і процедур, за допомогою яких здійснюється збір і аналіз інформації. Стандартизоване тестування є одним із найпоширеніших інструментів, що дозволяє отримати порівнянні дані про рівень навчальних досягнень учнів у різних закладах та регіонах. Анкетування та

опитування застосовуються для збору інформації про ставлення учасників освітнього процесу до умов навчання, якості педагогічної взаємодії та загального клімату в закладі освіти. Спостереження дозволяє зафіксувати реальні практики навчання і викладання, що не завжди відображаються у формальних звітних документах. Аналіз документації є традиційним методом, що дозволяє встановити відповідність між задекларованими освітніми програмами та їх фактичною реалізацією. Поєднання різних методів у межах комплексного моніторингу дозволяє отримати найбільш повну і достовірну картину стану якості освіти в конкретному закладі чи системі загалом.

Отже, моніторинг якості освіти є складним, багатофункціональним механізмом управлінської діяльності, що поєднує в собі систематичне спостереження, аналіз і оцінювання стану освітньої системи з метою отримання достовірної інформації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Його поняття охоплює широкий спектр процедур і методів, підпорядкованих спільній меті – забезпеченню і покращенню якості освіти на всіх рівнях освітньої системи. Функції моніторингу – інформаційна, аналітична, діагностична, прогностична, корекційна та стимулювальна – у своїй сукупності забезпечують комплексний підхід до управління якістю освіти і визначають його значущість як інституційного механізму публічного управління освітньою сферою.

1.2. Місце моніторингу в системі адміністративного контролю

Адміністративний контроль є невід'ємним атрибутом будь-якої системи публічного управління, оскільки він забезпечує відповідність діяльності підконтрольних суб'єктів встановленим нормам, стандартам і вимогам, а також дозволяє органам публічної влади своєчасно виявляти відхилення від заданих параметрів та вживати необхідних заходів для їх усунення. Контроль є органічно вбудованою функцією управлінського процесу, без якої неможливо досягнути поставлених цілей і забезпечити відповідальність виконавців за результати своєї діяльності. В умовах сучасної держави, де обсяг і складність управлінських завдань постійно зростають, контрольна функція набуває особливої значущості як засіб

підтримання цілісності та результативності публічного управління. Освітня сфера не є винятком у цьому відношенні – навпаки, з огляду на її ключову роль у суспільному розвитку, адміністративний контроль у галузі освіти є особливо важливим. Моніторинг якості освіти займає в цій системі особливе місце, поєднуючи властивості класичного адміністративного контролю з інструментами аналітичного управління.

Контроль як функція публічного адміністрування охоплює перевірку фактичного стану підконтрольного об'єкта, порівняння його з встановленими нормами та вжиття заходів у разі виявлення відхилень. У загальній теорії публічного управління контроль розглядається як завершальна фаза управлінського циклу, що забезпечує зворотний зв'язок між метою управлінської діяльності та її фактичними результатами. Водночас контроль не є виключно репресивним інструментом, спрямованим на виявлення порушень і притягнення винних до відповідальності. Сучасна концепція адміністративного контролю акцентує увагу на його попереджувальній і коригувальній функціях – тобто на здатності завчасно виявляти ризики та стимулювати виправлення виявлених недоліків без обов'язкового застосування примусових заходів [19].

Розмежування понять «контроль» і «нагляд» у контексті публічного управління є принципово важливим для визначення місця моніторингу якості освіти в системі адміністративних відносин. Якщо контроль передбачає перевірку законності та доцільності діяльності підконтрольного суб'єкта і може поєднуватися з правом давати обов'язкові вказівки, то нагляд обмежується перевіркою дотримання законності без права втручання у внутрішню управлінську діяльність піднаглядного суб'єкта. Моніторинг якості освіти за своєю природою є ближчим до контролю в широкому розумінні, оскільки його результати можуть слугувати підставою для прийняття обов'язкових управлінських рішень, що безпосередньо зачіпають діяльність закладів освіти [5, с. 389].

Місце моніторингу в системі адміністративного контролю визначається насамперед його функціональною специфікою порівняно з іншими формами контрольної діяльності. На відміну від традиційної інспекції або перевірки, що

здійснюються в разовому або епізодичному порядку і спрямовані на встановлення конкретних фактів порушень, моніторинг є безперервним і систематичним процесом збору та аналізу даних, що дозволяє відстежувати стан об'єкта контролю в динаміці. Інспекційний контроль діє переважно постфактум – він констатує наявність або відсутність порушення у конкретному проміжку часу, тоді як моніторинг орієнтований на виявлення тенденцій і закономірностей, що формуються протягом тривалого часу. Це принципово змінює характер управлінської реакції: замість разових каральних заходів моніторинг ініціює системні коригуючі втручання, спрямовані на усунення глибинних причин виявлених проблем [20, с. 59].

Адміністративний контроль у сфері освіти реалізується через різноманітні організаційно-правові форми, серед яких моніторинг займає специфічне місце. Традиційні форми адміністративного контролю – планові та позапланові перевірки, ревізії, інспектування – орієнтовані насамперед на верифікацію дотримання нормативних вимог і, як правило, передбачають безпосередній контакт між контролюючим органом та підконтрольним суб'єктом. Моніторинг, натомість, може здійснюватися без прямого контакту – шляхом збору і аналізу статистичних даних, звітних документів, результатів стандартизованих вимірювань. Ця відмінність є принципово важливою, оскільки дозволяє охопити контрольними процедурами значно більший масив об'єктів і отримати порівнянні дані у масштабах усієї системи, а не лише тих закладів, які підлягали безпосередній перевірці [15, с. 73].

Системна характеристика адміністративного контролю у сфері освіти передбачає виокремлення його структурних елементів, серед яких особливе місце посідають суб'єкти контролю, об'єкти контролю, предмет контролю та контрольні процедури. Суб'єктами адміністративного контролю в освіті є органи публічної влади, наділені відповідними повноваженнями – як центральні органи виконавчої влади у сфері освіти, так і регіональні та місцеві органи управління освітою. Об'єктами контролю є заклади освіти різних рівнів і форм власності, а також посадові особи, відповідальні за організацію освітнього процесу. Предметом

контролю виступає відповідність освітньої діяльності встановленим нормативним вимогам, стандартам і показникам якості. Моніторинг як форма контролю охоплює всі ці елементи, проте реалізує їх через специфічний методологічний інструментарій, орієнтований на системний аналіз, а не разову перевірку.

Важливою характеристикою моніторингу як форми адміністративного контролю є його аналітична спрямованість. Якщо традиційні форми контролю переважно констатують факти дотримання або порушення нормативних вимог, то моніторинг орієнтований на виявлення причинно-наслідкових зв'язків, що пояснюють зафіксовані відхилення. Це дозволяє формувати рекомендації не лише щодо усунення конкретних порушень, а й щодо вдосконалення тих умов і факторів, що визначають якість освітньої діяльності в цілому. Аналітична складова моніторингу відрізняє його від суто констатуючого контролю і наближає до функції управлінського аудиту, в рамках якого оцінюється не лише дотримання правил, а й ефективність управлінських процесів і систем. Саме ця риса моніторингу визначає його особливу роль у системі публічного управління освітою як інструменту, що забезпечує не лише контроль, а й розвиток.

Концептуальне розмежування між зовнішнім і внутрішнім контролем має важливе значення для розуміння місця моніторингу в системі адміністративного контролю у сфері освіти. Зовнішній контроль здійснюється органами, що не входять до структури підконтрольного суб'єкта, і забезпечує незалежну оцінку його діяльності. Внутрішній контроль реалізується самим закладом освіти чи органом управління освітою стосовно підпорядкованих підрозділів і посадових осіб. Моніторинг може бути як зовнішнім, так і внутрішнім, проте найбільший управлінський ефект досягається за умови їх поєднання. Зовнішній моніторинг забезпечує незалежну і порівнянну оцінку якості освіти, тоді як внутрішній створює умови для постійного самовдосконалення та відповідальності кожного учасника освітнього процесу за результати своєї діяльності. Взаємодоповнюваність зовнішнього і внутрішнього контролю є запорукою комплексного підходу до забезпечення якості освіти.

Таким чином, моніторинг якості освіти займає самостійне і важливе місце в системі адміністративного контролю, відрізняючись від інших його форм своєю безперервністю, системністю, аналітичною спрямованістю та орієнтацією на виявлення тенденцій, а не лише конкретних фактів. Він поєднує контрольну і управлінську функції, слугуючи водночас засобом перевірки відповідності нормативним вимогам і механізмом інформаційного забезпечення управлінських рішень у сфері освіти. Визначення місця моніторингу серед форм адміністративного контролю дозволяє більш чітко окреслити його правову природу, організаційні засади та практичне значення для забезпечення якості освітньої системи в Україні.

РОЗДІЛ 2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ОСВІТИ

2.1. Нормативно-правові засади здійснення моніторингу в Україні

Правове регулювання моніторингу якості освіти в Україні є складовою ширшої системи нормативного забезпечення освітньої сфери, яка формувалася протягом останніх десятиліть у процесі трансформації вітчизняного законодавства відповідно до вимог євроінтеграції та потреб внутрішнього суспільного розвитку. Становлення нормативно-правової бази моніторингу відображає еволюцію підходів держави до управління якістю освіти – від суто адміністративного контролю, орієнтованого на перевірку дотримання формальних вимог, до сучасної системи, що спирається на комплексний аналіз освітніх результатів та забезпечення публічної підзвітності закладів освіти. Без глибокого аналізу нормативно-правових засад неможливо повною мірою досягнути механізми функціонування моніторингу та його практичне значення для системи управління освітою в сучасних умовах.

Базовим законодавчим актом, що визначає загальні засади моніторингу якості освіти в Україні, є Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. Цей закон заклав принципово нові підходи до розуміння якості освіти та механізмів її забезпечення, зокрема запровадив положення про систему забезпечення якості освіти, яка включає внутрішню і зовнішню складові. Відповідно до положень цього закону, моніторинг якості освіти визначається як систематичне спостереження та оцінювання стану системи освіти з метою виявлення та відстеження тенденцій у її розвитку, прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо формування і реалізації державної політики у сфері освіти. Закон також окреслив основні суб'єкти, уповноважені здійснювати моніторинг, та базові принципи його організації, створивши тим самим законодавчу платформу для подальшого розвитку системи забезпечення якості освіти [1].

Наступним за значущістю нормативним актом у сфері моніторингу якості загальної середньої освіти є Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 року № 463-IX. Цей закон конкретизував загальні положення

базового освітнього законодавства стосовно організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, визначив їх права та обов'язки у сфері забезпечення якості, врегулював питання внутрішньої системи забезпечення якості освіти та конкретизував вимоги до здійснення моніторингових процедур. Закон закріпив обов'язковість запровадження внутрішньої системи забезпечення якості в кожному закладі загальної середньої освіти, визначивши її елементи та принципи функціонування. Норми цього закону безпосередньо стосуються організаційних засад моніторингу на рівні закладу освіти та визначають межі автономії закладів у питаннях самооцінювання якості [2].

Ключовим підзаконним нормативним актом, що безпосередньо регулює процедури здійснення моніторингу якості освіти, є наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти» від 16 січня 2020 року № 54. Цей порядок визначає організаційні засади проведення моніторингу, його завдання, предмет, форми та методи, а також порядок використання отриманих результатів. Відповідно до цього нормативного акта, моніторинг може проводитися на рівні закладу освіти, на регіональному та національному рівнях. Порядок передбачає обов'язкову участь закладів освіти у загальнодержавних моніторингових дослідженнях і визначає вимоги до порядку оприлюднення їх результатів, що забезпечує реалізацію принципу публічності інформації про стан якості освіти [3].

Окремого значення в системі нормативно-правового регулювання набуває наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти» від 9 січня 2019 року № 17. Цей нормативний акт встановлює процедури проведення інституційного аудиту як специфічної форми зовнішнього оцінювання якості освіти, що здійснюється Державною службою якості освіти. Інституційний аудит є комплексною контрольно-аналітичною процедурою, що поєднує елементи інспектування, оцінювання та консультування і охоплює всі аспекти освітньої та управлінської діяльності закладу – від якості освітнього середовища до ефективності системи внутрішнього забезпечення якості. Визначення нормативних засад інституційного

аудиту стало важливим кроком у розбудові системи зовнішнього моніторингу якості загальної середньої освіти в Україні [4].

Нормативно-правова база моніторингу якості освіти формується не лише законами та підзаконними актами, що безпосередньо стосуються освітньої сфери. Важливу роль відіграють також акти, що регулюють загальні засади публічного управління, адміністративних процедур і контрольної діяльності органів виконавчої влади. Зокрема, принципи організації та здійснення державного нагляду і контролю у сфері освіти визначаються з урахуванням загальних засад адміністративного права, що регулюють відносини між органами публічної влади та суб'єктами, діяльність яких підлягає контролю. Це забезпечує органічну вбудованість системи моніторингу якості освіти в загальну систему державного контролю і нагляду, надаючи їй чіткого правового статусу та унеможливлюючи довільне тлумачення повноважень суб'єктів моніторингу [6, с. 35].

Важливим аспектом нормативно-правового регулювання є визначення правового статусу суб'єктів моніторингу та їхніх повноважень. Центральне місце серед них посідає Міністерство освіти і науки України як головний орган виконавчої влади у сфері освіти, що здійснює формування і реалізацію державної політики у цій сфері, в тому числі організацію та методичне забезпечення моніторингу. Державна служба якості освіти є спеціалізованим органом, уповноваженим здійснювати зовнішній контроль якості освіти, в тому числі через проведення інституційних аудитів і моніторингових досліджень. Органи місцевого самоврядування та місцеві органи виконавчої влади здійснюють управлінські функції у сфері освіти на відповідному територіальному рівні, в тому числі забезпечують організаційні умови для проведення моніторингових процедур. Розмежування повноважень між цими суб'єктами є необхідною передумовою для ефективного функціонування системи моніторингу якості освіти в цілому.

Аналіз нормативно-правових засад моніторингу якості освіти в Україні свідчить про значний прогрес у формуванні відповідної регуляторної бази протягом останніх років. Водночас система правового регулювання продовжує розвиватися і вдосконалюватися відповідно до нових суспільних викликів і потреб

освітньої реформи. Впровадження нових форм і методів моніторингу, розширення кола залучених суб'єктів та посилення публічної підзвітності закладів освіти потребують адекватного нормативного забезпечення, що стимулює подальший розвиток законодавства у цій сфері. Таким чином, нормативно-правові засади моніторингу якості освіти в Україні являють собою складну систему взаємопов'язаних правових актів різного рівня, що в сукупності визначають правові підстави, організаційні засади, процедури та межі контрольної діяльності у сфері забезпечення якості освіти.

2.2. Суб'єкти, процедури та інструменти моніторингу якості освіти

Практична реалізація моніторингу якості освіти здійснюється через складну систему організаційних відносин, що охоплюють різноманітних суб'єктів, кожен з яких виконує специфічні функції, застосовує власний інструментарій і слідує встановленим процедурам. Ефективність цієї системи визначається не лише повнотою правового регулювання, а й якістю організаційної взаємодії між суб'єктами, чіткістю розподілу повноважень, методологічною обґрунтованістю застосовуваних інструментів та послідовністю у дотриманні встановлених процедур. Розуміння організаційних засад моніторингу є необхідним для оцінки його реального впливу на якість освіти та виявлення можливостей для його вдосконалення.

Система суб'єктів моніторингу якості освіти в Україні є багаторівневою і включає органи публічної влади різних рівнів, спеціалізовані інституції, заклади освіти та їх внутрішні структури. На загальнодержавному рівні провідну роль відіграє Державна служба якості освіти – центральний орган виконавчої влади, що здійснює реалізацію державної політики у сфері забезпечення якості освіти. Цей орган уповноважений проводити інституційні аудити закладів загальної середньої освіти, здійснювати загальнодержавні моніторингові дослідження та координувати діяльність регіональних підрозділів у сфері якості освіти. Регіональний рівень представлений управліннями освіти і науки обласних державних адміністрацій, які

здійснюють моніторинг стану освіти на відповідній території та координують діяльність закладів освіти щодо забезпечення якості [8, с. 53].

Важливим суб'єктом моніторингу є самі заклади освіти, що здійснюють внутрішній моніторинг якості через власні системи самооцінювання. Внутрішня система забезпечення якості освіти є обов'язковим елементом діяльності кожного закладу освіти і включає комплекс заходів, спрямованих на самостійне відстеження стану навчального середовища, якості педагогічної діяльності та освітніх результатів. Керівник закладу несе безпосередню відповідальність за організацію і функціонування внутрішньої системи забезпечення якості, а педагогічний колектив є активним учасником процесів самооцінювання. Важливу роль у внутрішньому моніторингу відіграють також органи самоврядування закладу – піклувальна рада, батьківський комітет, учнівське самоврядування – що забезпечують участь широкого кола зацікавлених сторін у процесах оцінювання якості освіти [17, с. 284].

Процедури моніторингу якості освіти визначаються залежно від рівня його здійснення та цілей, що ставляться перед конкретним моніторинговим дослідженням. Загальнодержавний моніторинг здійснюється за стандартизованими процедурами, що забезпечують порівнянність даних у масштабах всієї країни. Він включає визначення мети і завдань дослідження, розробку вибірки об'єктів, підготовку і апробацію вимірювальних інструментів, збір даних, їх статистичну обробку та аналіз, підготовку звіту та поширення результатів серед зацікавлених сторін. На рівні закладу освіти процедури моніторингу є більш гнучкими і можуть визначатися закладом самостійно в межах, встановлених нормативними вимогами. Проте і на цьому рівні від закладу очікується системний підхід до самооцінювання, а не епізодичне або формальне виконання передбачених процедур [13, с. 95].

Інструментарій моніторингу якості освіти є надзвичайно різноманітним і охоплює як кількісні, так і якісні методи збору та аналізу даних. Стандартизовані тести є одним із найбільш поширених інструментів кількісного вимірювання навчальних досягнень, що дозволяють отримати об'єктивні і порівнянні дані про рівень засвоєння здобувачами освіти визначеного обсягу знань і умінь.

Анкетування і опитування застосовуються для збору інформації про ставлення педагогів, учнів, батьків до умов навчання та освітнього середовища, що є важливою складовою комплексної оцінки якості. Спостереження за освітнім процесом є якісним методом, що дозволяє зафіксувати реальні практики навчання і викладання в природних умовах. Аналіз документації – освітніх програм, навчальних планів, звітів, журналів успішності – дає змогу встановити відповідність між задекларованими цілями освіти та їх фактичним втіленням у практиці [7, с. 74].

Одним із найбільш комплексних інструментів зовнішнього моніторингу є інституційний аудит закладів загальної середньої освіти. Він являє собою всебічну незалежну оцінку освітньої і управлінської діяльності закладу, що охоплює якість освітнього середовища, систему оцінювання навчальних досягнень учнів, педагогічну діяльність і систему управління закладом. На відміну від традиційної перевірки, що може обмежуватися окремими аспектами діяльності, інституційний аудит є комплексним і систематичним дослідженням, що надає повну картину сильних і слабких сторін закладу. Аудитори аналізують не лише дотримання нормативних вимог, а й ефективність управлінських процесів і педагогічних підходів, надаючи конструктивні рекомендації для подальшого розвитку закладу.

Таким чином, система суб'єктів, процедур та інструментів моніторингу якості освіти в Україні являє собою складний організаційний механізм, що функціонує на кількох рівнях і поєднує різноманітні методологічні підходи до оцінювання якості освітньої діяльності. Ефективна взаємодія між усіма суб'єктами моніторингу, послідовне дотримання встановлених процедур та обґрунтований вибір інструментів є необхідними умовами для забезпечення достовірності та управлінської цінності результатів моніторингових досліджень.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ОСВІТИ

3.1. Основні недоліки системи адміністративного контролю у сфері освіти

Попри значний прогрес у розбудові системи адміністративного контролю у сфері освіти, що стався протягом останнього десятиліття, ця система продовжує стикатися з низкою серйозних недоліків, які знижують її ефективність та обмежують здатність досягати поставлених цілей. Аналіз практики функціонування контрольних механізмів у галузі освіти дозволяє виявити системні проблеми, що мають структурний характер і не можуть бути вирішені шляхом окремих точкових змін, а потребують комплексного реформування відповідних інститутів і процедур. Усвідомлення цих проблем є необхідним кроком до формування обґрунтованих пропозицій щодо розвитку системи адміністративного контролю у сфері освіти та її наближення до стандартів, що відповідають сучасним вимогам публічного управління.

Одним із найбільш виражених недоліків системи адміністративного контролю у сфері освіти є надмірна бюрократизація контрольних процедур, що проявляється у непропорційному збільшенні обсягу звітності, яку змушені готувати заклади освіти. Вимоги різних контролюючих органів нерідко дублюються або суперечать одне одному, що породжує надмірне навантаження на адміністративний персонал закладів освіти. Значна частина часу керівників і педагогів витрачається не на вдосконалення безпосередньо освітньої діяльності, а на підготовку документів, звітів і таблиць, що вимагаються для задоволення формальних вимог контрольних процедур. Це суперечить самій логіці адміністративного контролю, який покликаний сприяти якості освітньої діяльності, а не відволікати ресурси від неї. Дослідники звертають увагу на те, що надмірна бюрократизація перетворює контроль на самоціль, відриваючи його від реальних освітніх процесів [18, с. 21].

Проблема формалізму в здійсненні адміністративного контролю є тісно пов'язаною з бюрократизацією, але має власний специфічний зміст. Формалізм

виявляється в тому, що контролюючі органи зосереджуються переважно на перевірці наявності необхідних документів і відповідності формальним вимогам, не заглиблюючись у реальний зміст і якість освітньої діяльності. Заклад освіти може отримати позитивну оцінку за результатами перевірки, маючи бездоганно оформлену документацію, навіть якщо реальна якість навчання залишає бажати кращого. Водночас заклад, що запроваджує інноваційні підходи і досягає високих освітніх результатів, може стикатися з критикою з боку контролюючих органів через відступ від усталених формальних вимог. Така ситуація суттєво деформує стимули для учасників освітнього процесу, переорієнтовуючи їх зусилля з досягнення реальних освітніх результатів на формальне дотримання нормативних приписів [14, с. 133].

Недостатня координація між різними суб'єктами адміністративного контролю у сфері освіти є ще однією суттєвою проблемою, що знижує ефективність системи в цілому. Заклади освіти можуть одночасно або послідовно перевірятися різними органами – Державною службою якості освіти, органами місцевого самоврядування, органами санітарного нагляду, пожежної безпеки тощо. За відсутності належної координації між цими органами виникає ефект «контрольного перевантаження», коли заклад освіти виявляється предметом множинних паралельних контрольних процедур, що не лише поглинають значні ресурси, а й дезорієнтують персонал щодо пріоритетів розвитку. Відсутність механізмів обміну результатами контрольної діяльності між різними органами призводить до дублювання зусиль і неможливості сформувати цілісну картину стану якості освіти в конкретному закладі [11, с. 7].

Серйозною проблемою є недостатня методологічна зрілість окремих контрольних процедур, що застосовуються у сфері освіти. Деякі інструменти оцінювання якості характеризуються низькою валідністю і надійністю – тобто вони не завжди вимірюють те, що задумано вимірювати, а результати їх застосування суттєво варіюються в залежності від суб'єктивних чинників. Нестандартизованість окремих процедур оцінювання унеможливорює порівняння результатів між різними закладами чи в часовому вимірі, що позбавляє отримані дані значної частини

управлінської цінності. Крім того, орієнтація окремих контрольних процедур переважно на результати стандартизованих тестів здатна породжувати небажаний «ефект звуження навчання», коли педагоги зосереджуються виключно на підготовці учнів до тестування, нехтуючи широким спектром компетентностей, що не охоплюються тестовими форматами [21, с. 177].

Недостатня прозорість результатів адміністративного контролю є ще однією системною проблемою, що обмежує суспільну корисність контрольних процедур. Навіть якщо моніторинг і перевірки проводяться на достатньо високому методологічному рівні, їхній вплив на якість освіти залишається мінімальним, якщо їхні результати не стають доступними для широкого кола зацікавлених осіб. Батьки, що обирають заклад освіти для своїх дітей, роботодавці, що оцінюють якість підготовки випускників, та громадськість загалом мають право знати про стан якості освіти в конкретних закладах. Обмежена публічність результатів контролю позбавляє суспільство можливості брати участь у забезпеченні якості освіти і знижує відповідальність закладів перед своїми «споживачами» та громадою.

Отже, система адміністративного контролю у сфері освіти в Україні характеризується низкою структурних недоліків, серед яких – надмірна бюрократизація, формалізм, недостатня координація між контролюючими органами, методологічні обмеження окремих інструментів оцінювання та недостатня прозорість результатів. Усвідомлення цих проблем є необхідною передумовою для розробки системних заходів з реформування контрольної діяльності у сфері освіти та її перетворення на дійсно ефективний інструмент забезпечення якості освітньої системи.

3.2. Напрями вдосконалення моніторингу якості освіти

Розробка ефективних напрямів вдосконалення системи моніторингу якості освіти є актуальним завданням для сучасної освітньої політики України. Виявлені недоліки системи адміністративного контролю у сфері освіти зумовлюють необхідність системних перетворень, що охоплюють нормативно-правову базу,

організаційну структуру, методологічні засади та технологічне забезпечення моніторингових процедур. При цьому важливо виходити не лише з аналізу наявних проблем, а й орієнтуватися на кращі міжнародні практики та перспективні тенденції розвитку системи освіти, в тому числі в умовах цифрової трансформації та воєнного стану, що суттєво впливають на всі аспекти освітньої діяльності в нашій країні. Визначення пріоритетних напрямів розвитку моніторингу є стратегічним завданням, що потребує узгоджених зусиль органів публічної влади, науковців, педагогічної спільноти та громадянського суспільства.

Цифрова трансформація є одним із найбільш перспективних і вже реалізованих напрямів розвитку системи моніторингу якості освіти. Впровадження сучасних інформаційних технологій у процес збору, обробки та аналізу даних про якість освіти відкриває якісно нові можливості для комплексного і оперативного відстеження стану освітньої системи. Електронні реєстри закладів освіти, автоматизовані платформи для проведення моніторингових досліджень, системи аналітики великих даних – усі ці інструменти дозволяють суттєво розширити масштаб і глибину моніторингу при одночасному зниженні адміністративного навантаження на заклади освіти. Цифровізація створює умови для переходу від дискретного, епізодичного моніторингу до безперервного відстеження ключових індикаторів якості освіти в режимі реального часу, що є принциповим кроком вперед порівняно з традиційними формами контролю [25].

Децентралізація системи моніторингу є важливим напрямом, що передбачає перенесення більшої частини відповідальності за забезпечення якості освіти на рівень самого закладу. Замість суто зовнішнього контролю, орієнтованого на виявлення відповідності нормативним вимогам, пріоритет має надаватися розвитку потужних систем внутрішнього забезпечення якості, що дозволяють кожному закладу самостійно відстежувати свій розвиток і вживати коригувальних заходів. Зовнішній моніторинг при цьому набуває більш консультативного та підтримуючого характеру, зосереджуючись на допомозі закладам у розвитку їх власних потенціалів самооцінювання, а не лише на виявленні недоліків. Баланс між

зовнішнім контролем і автономією закладів є фундаментальним питанням, від вирішення якого залежить якість всієї системи освіти [9].

Методологічне вдосконалення інструментарію моніторингу є необхідною умовою для підвищення достовірності та управлінської цінності його результатів. Розробка та впровадження валідних і надійних вимірювальних інструментів, що охоплюють широкий спектр освітніх результатів і не зводяться виключно до стандартизованих тестів, є пріоритетним напрямом методологічного розвитку моніторингу. Особливої уваги заслуговує вимірювання так званих «м'яких» компетентностей – критичного мислення, комунікативних навичок, здатності до співпраці, креативності – що є надзвичайно важливими для успіху в сучасному суспільстві, але важко піддаються стандартизованому тестуванню. Розробка комплексного підходу до оцінювання якості, що поєднує кількісні та якісні методи, є методологічним пріоритетом для розвитку системи моніторингу [22, с. 63].

Посилення координації між суб'єктами моніторингу та контролюючими органами є важливим організаційним напрямом вдосконалення системи. Запровадження єдиної координаційної платформи для обміну результатами контрольної діяльності між різними органами дозволило б усунути дублювання перевірок, оптимізувати використання ресурсів і забезпечити формування цілісної картини стану якості освіти в конкретних закладах та регіонах. Ефективна координація потребує не лише технічних рішень, а й інституційних механізмів – налагодження регулярної міжвідомчої взаємодії, вироблення спільних підходів до визначення критеріїв якості і методів їх вимірювання. Це є одним із ключових завдань для органів публічного управління у сфері освіти, без вирішення якого системний підхід до моніторингу залишатиметься недосяжним [10, с. 99].

Підвищення публічності та прозорості результатів моніторингу є ще одним стратегічним напрямом розвитку системи. Широкий доступ зацікавлених сторін до результатів моніторингових досліджень є важливим механізмом громадської підзвітності закладів освіти і стимулює їх до постійного самовдосконалення. При цьому важливо забезпечити не лише технічну доступність даних, а й їх зрозумілість для різних аудиторій – від спеціалістів у сфері освітньої аналітики до батьків, що

не мають спеціальної підготовки. Розробка «дашбордів» якості освіти, зрозумілих для широкої громадськості, є сучасним інструментом забезпечення публічної підзвітності освітньої системи, що активно впроваджується в багатьох країнах і має перспективи застосування в Україні.

Отже, напрями вдосконалення моніторингу якості освіти є комплексними і охоплюють цифрову трансформацію, методологічне оновлення, децентралізацію відповідальності, посилення координації між контролюючими органами та розвиток публічної підзвітності. Реалізація цих напрямів потребує узгодженої діяльності на всіх рівнях управління освітою, належного нормативного забезпечення та інвестицій у розвиток інституційних і технологічних потенціалів системи моніторингу. Тільки комплексний підхід до розвитку цієї системи здатний перетворити моніторинг якості освіти на дійсно ефективний механізм управлінського впливу, що забезпечує стає і прогресивне підвищення якості освіти в Україні.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження моніторингу якості освіти як форми адміністративного контролю можна сформулювати такі висновки, що відповідають поставленим завданням.

1. Розкрито поняття, мету та функції моніторингу якості освіти. Моніторинг якості освіти є складним багатофункціональним механізмом управлінської діяльності, що поєднує систематичне спостереження, аналіз та оцінювання стану освітньої системи з метою отримання достовірної інформації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Його провідними функціями є інформаційна, аналітична, діагностична, прогностична, корекційна та стимулювальна, які у своїй сукупності забезпечують комплексний підхід до управління якістю освіти. Відмінність моніторингу від разового оцінювання полягає у його безперервності, системності та орієнтації на відстеження динаміки змін, що надає зібраній інформації додаткового аналітичного виміру.

2. Визначено місце моніторингу в системі адміністративного контролю. Моніторинг якості освіти займає самостійне місце серед форм адміністративного контролю, відрізняючись від традиційних інспекційних перевірок своєю безперервністю, системністю, аналітичною спрямованістю та орієнтацією на виявлення тенденцій, а не лише констатацію конкретних фактів порушень. Він поєднує контрольну і управлінську функції, слугуючи водночас засобом перевірки відповідності нормативним вимогам і механізмом інформаційного забезпечення управлінських рішень у сфері освіти. Взаємодоповнюваність зовнішнього і внутрішнього моніторингу є запорукою комплексного підходу до забезпечення якості освіти.

3. Досліджено нормативно-правові засади здійснення моніторингу в Україні. Правова основа моніторингу якості освіти є багаторівневою і охоплює Закон України «Про освіту», Закон України «Про повну загальну середню освіту», підзаконні нормативно-правові акти, зокрема Порядок проведення моніторингу якості освіти та Порядок проведення інституційного аудиту закладів загальної

середньої освіти. Аналіз нормативно-правових засад свідчить про значний прогрес у формуванні відповідної регуляторної бази протягом останніх років, однак система правового регулювання продовжує розвиватися і потребує подальшого вдосконалення відповідно до нових суспільних викликів.

4. Охарактеризовано суб'єктів, процедури та інструменти моніторингу якості освіти. Система суб'єктів моніторингу є багаторівневою і включає Державну службу якості освіти, органи управління освітою регіонального рівня, заклади освіти та їх внутрішні структури. Процедури моніторингу визначаються залежно від рівня його здійснення та цілей дослідження. Інструментарій охоплює стандартизоване тестування, анкетування та опитування, спостереження, аналіз документації, а також найбільш комплексний інструмент – інституційний аудит. Активне впровадження цифрових технологій створює умови для переходу від дискретного моніторингу до безперервного відстеження ключових індикаторів якості освіти в режимі реального часу.

5. Виявлено основні недоліки системи адміністративного контролю у сфері освіти. До ключових проблем належать: надмірна бюрократизація контрольних процедур, що проявляється у непропорційному збільшенні обсягу звітності та створює надмірне навантаження на заклади освіти; формалізм, який виявляється у зосередженні контролюючих органів на перевірці наявності документів замість реальної якості освітньої діяльності; недостатня координація між різними суб'єктами контролю, що породжує ефект «контрольного перевантаження»; методологічні обмеження окремих інструментів оцінювання, які характеризуються низькою валідністю та надійністю; недостатня прозорість результатів контролю, що обмежує суспільну корисність контрольних процедур.

6. Запропоновано напрями вдосконалення моніторингу якості освіти. Пріоритетними напрямами є: цифрова трансформація моніторингу через впровадження сучасних інформаційних технологій, електронних реєстрів та автоматизованих аналітичних систем; децентралізація системи моніторингу, що передбачає перенесення більшої частини відповідальності за забезпечення якості освіти на рівень закладу з розвитком потужних систем внутрішнього забезпечення

якості; методологічне вдосконалення інструментарію, зокрема розробка валідних вимірювальних інструментів для оцінювання «м'яких» компетентностей; посилення координації між суб'єктами моніторингу через запровадження єдиної координаційної платформи; підвищення публічності та прозорості результатів моніторингу через розробку зрозумілих для громадськості «дашбордів» якості освіти.

Таким чином, моніторинг якості освіти є динамічним управлінським інструментом, що перебуває в постійному розвитку під впливом нормативно-правових змін, цифрової трансформації та суспільних викликів. Виявлені недоліки системи адміністративного контролю у сфері освіти потребують системних перетворень, спрямованих на подолання бюрократизації та формалізму, посилення координації між контролюючими органами та забезпечення прозорості результатів моніторингу. Подальше вдосконалення цього інституту має бути спрямоване на забезпечення реального, а не формального впливу моніторингу на якість освіти, усунення виявлених прогалин у нормативному регулюванні та приведення вітчизняної практики моніторингу у відповідність до міжнародних стандартів забезпечення якості освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII : станом на 24 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 02.05.2025).
2. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX : станом на 8 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 02.05.2025).
3. Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти : Наказ МОН України від 16.01.2020 № 54. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0154-20#Text> (дата звернення: 02.05.2025).
4. Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти : Наказ МОН України від 09.01.2019 № 17 : станом на 6 лип. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-19#Text> (дата звернення: 02.05.2025).
5. Банчук О. А. Поняття адміністративного контролю і нагляду: український досвід і європейські підходи. *Правова держава*. 2021. Вип. 32. С. 385–393.
6. Бондаренко В. А., Єсімов С. С. Принципи організації та здійснення державного нагляду і контролю у сфері освіти. *Соціально-правові студії*. 2018. № 2. С. 32–38.
7. Вакулєнко Т. Ю. Інституційний аудит як механізм удосконалення управлінської діяльності директора ЗЗСО. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2022. № 3 (86). С. 72–77.
8. Ващенко Л. С., Головка С. Г., Гривко А. В. та ін. Методи, засоби і процедури внутрішнього контролю та оцінювання якості освіти в закладі загальної середньої освіти : практичний посібник / за наук. ред. Жука Ю. О. Київ : Освіта, 2024. 167 с.
9. Возняковська К. А., Біленець Д. А., Кубрак Г. О. Механізми адміністративного контролю за діяльністю суб'єктів господарювання у сфері

зовнішньоекономічної діяльності в контексті економічної безпеки держави. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 4, ч. 3. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.3.70>

10. Добрянська О. Інституційний аудит як інструмент публічного управління ефективністю закладів загальної середньої освіти. *Dnipro Academy of Continuing Education Herald. Series: Public Management and Administration*. 2025. Vol. 1.1. С. 96–105.

11. Журавель Ю. В. Інструментарій державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти України. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2024. № 3 (42). С. 5–10.

12. Зварич Г. В. Критерії, показники та індикатори моніторингу, експертизи та оцінювання якості освітніх послуг у закладах загальної середньої освіти. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 5 (194). С. 14–20.

13. Кирилюк І., Постоєнко В. Механізми регулювання та контролю у сфері вищої освіти: державна політика та інституційні інструменти. *Економічний простір*. 2025. № 206. С. 93–97.

14. Кушнір С. Державний контроль у сфері вищої освіти: зарубіжний досвід правового регулювання та шляхи його запозичення для України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 9. С. 129–141.

15. Легенький М. І. Адміністративні процедури як чинник забезпечення якості надання освітніх послуг. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. № 3. С. 71–77.

16. Лукіна Т. О. Моніторинг якості освіти: теорія і практика. Київ : Шкільний світ, 2016. 128 с.

17. Мороз В. М., Тишук О. М., Мороз О. В. Якість вищої освіти як об'єкт публічного управління: обґрунтування та особливості актуалізації. *Вісник НУЦЗ України. Серія: Державне управління*. 2024. № 1. С. 281–295.

18. Невядовський В. О. Адміністративно-правові засади здійснення контролю за якістю вищої освіти в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2021. 40 с.

19. Неугодніков А. О. Контроль як функція публічного адміністрування: поняття та принципи реалізації. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. Вип. 4. URL: http://jes.nuoua.od.ua/archive/4_2019/8.pdf (дата звернення: 02.05.2025).
20. Правоторова О. М. Контроль і нагляд у публічному управлінні та їх особливості. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2024. № 3. С. 56–63. DOI: 10.32782/tnv-pub.2024.3.7
21. Райчева Л., Нестерова К. Принцип автономії закладу вищої освіти: можливості, ризики та моделі реалізації. *Розвиток міста*. 2025. Вип. 2 (06). С. 175–180.
22. Савченко Д. М. Адміністративний контроль як засіб підвищення ефективності державної служби : кваліфікаційна робота магістра : 281 «Публічне управління та адміністрування» / Університет митної справи та фінансів. Дніпро, 2026. 81 с.
23. Соловей Ю. О. Моніторинг якості дошкільної освіти : навч.-метод. посібник / МОН України ; Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. Черкаси, 2019. 118 с.
24. Теоретико-методичні засади забезпечення якості освіти : монографія / Д. В. Карамишев та ін. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2020. 180 с.
25. Шмагун А. В. Вплив цифрових технологій на ефективність публічного адміністрування в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2025. Т. 36 (75). № 4. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2025.4/16>